

Mida tahta õpetaja ettevalmistamiselt?

NA E 1988-17-03 02

Küsimusele, kuidas peaks koolitama õpetajaid, polegi nii lihtne vastata. Millised peaksid olema selle eesmärgid? Kogu maailmas on viimaste aastakümnete jooksul hakatud suurt huvi tundma õpetamise eesmärkide vastu ja igal pool selgub, et täpseid, tööd tegelikult suunavaid eesmärke on väga raske püstitada. Õpetajate ettevalmistamise täpsemaks suunamiseks koostati palju aastaid nn. professiogramme, kus on loetelu teadmisest, oskustest, isikuomadustest, mis peaksid õpetajal olema. Selles on pettutud. Õpetajatöö ei taandu kindlatele oskustele, teadmistele ega omadustele. Sellest aga hiljem.

Ülikooli astub üksteist aastat koolipingis istunud, kümneid õpetajaid kõikvõimalikes situatsioonides näinud õpetajakandidaati. Küllap paljud neist, eriti need, kellel on positiivne hoiak õpetajakutse suhtes, arvavad, et kui ainet oskaks, võiks kohe õpetama hakata. On olnud küllalt häid õpetajaid, kes pole saanud mingit akadeemilist ettevalmistust. Samuti näitlejaid, kuigi lavakunstikateedrit vaevalt keegi ründab kahtlustega õppetöö mõttetusest.

Ühtegi teist elukutset ei tunne keskkoolilõpetaja nii hästi kui õpetaja oma. Olenevalt hoiakust ja huvi suurusest erinevad õpetajakandidaadid oma tähelepanekute täpsuselt ja rikkuselt. Samuti erinevad nad oluliselt suhtlemiskäitumise ja -oskuste, kõnekarakteristikute ja paljude muude tunnuste poolest, mis võivad õpetajatöös tähtsad olla. Enamikul on suur hulk kujutlusi, kuidas ühes või teises koolisituatsioonis käituda. Tekib küsimus: mis võiks tulevasel õpetajal puudu olla või kuidas saaks kõrgkooliettevalmistus aidata tal täiustuda? Piisava täpsusega me vastata ei oska. Nii nagu pole olemas ka üldlevinud, tagajärjekaimat moodust õpetaja terviktegevuse lahutamisel osadeks, et lihtsamate ülesannete lahendamise kaudu jõuda keerukama tervikuni.

Võimalik, et õpilasepoolne õpetajatöö jälgimine ei aita siiski seda tööd piisavalt mõtestada. Ei võimalda alati näha eesmärke, tervikut, millest õpetaja lähtub. Kõige paremini torkab silma pedagoogiline tehnika, konkreetset töövõtteid. Küllap ei näe õpilased ka õpetamissituatsiooni sellisena kui õpetaja, pigem vaatavad sellele egotsentriliselt, oma mätta otsast. Pealegi, teiste vaatamine pole veel eneseleidmine. Nii või teisiti, aegade jooksul on ikka peetud kasulikuks õpetajaid spetsiaalselt ette valmistada ja järgnevas püüame anda põhimõttelise vastuse küsimusele, mida see peaks endast kujutama.

Pole olemas mingit üldist, ainust õpetaja ideaalmudelit. Pole olemas kuigi palju neid õpetaja omadusi, mis igas olukorras, iga eesmärgi saavutamiseks, ükskõik millise õpilasega annaksid parimaid tulemusi. Õpetajale ei saa läheneda staatiliste, sageli vaid pedagoogilise tehnika valdamist kajastavate nõuete kaudu.

Õpetaja tegutseb pidevalt muutuv olukorras, pidevalt muutuvate ja komplitseeruvate eesmärkide nimel. Pedagoogilise otsuse kvaliteet sõltub palju situatsiooni nägemise täpsusest, nüansseeritusest, sellest, kui hästi on õpetaja võimeline seostama situatsiooni konkreetsete õppekasvatuseesmärkidega. Tundub, et sellest aspektist vaadatuna on õppe- ja kasvatustöö kasutamata võimalused väga suured. Esialgu ei suudeta ka pedagoogika enda raames õppe- ja kasvatustööd analüüsida seostatuna konkreetsete eesmärkidega. Analüüs on üldine, situatsioonivaba. Räägitakse näiteks õpetamise-kasvatamise meetoditest üldse, lahus eesmärkidest. Tekib küsimus, mida mõista kasvatussituatsiooni all. Esialgselt tähendas see kõiki neid protsesse ja mõjutegureid, mis antud ajahetkel, antud kohas avaldavad mõju õpilaste tegevusele.